prezrti soplezalci

Dragi plezalci! Zgibanka je namenjena vam, da bi ta izredno lepi šport, s katerim se ukvarjate, postal še prijaznejši do narave, v katero tako radi zahajate.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

502:796.526

MIHELIČ, Tomaž, 1974-
Prezrti soplezalci / [besedilo Tomaž Mihelič, Petra Vrh Vrezec ; fotografije Tomaž Mihelič ... et al.]. - Ljubljana : Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS, 2007

ISBN 978-961-90786-7-9
1. Vrh Vrezec, Petra
232242432

Uvod

Športno plezanje v naravnih stenah združuje gibanje v naravi ob hkratni ekstremni telesni aktivnosti. Človeku omogoča prefinjeno rekreacijo in v njem vzbuja željo po iskanju še neznanega in težko dostopnega. Zaradi atraktivnosti se za plezanje navdušuje vse več ljudi, kar se kaže v hitrem nastajanju novih plezališč.

Do leta 1994 je v Sloveniji nastalo več kot 1260 plezalskih smeri, kasneje pa se je samo v petih letih število smeri podvojilo. Ob tako očitnem in naraščajočem zanimanju za plezanje v naravnih stenah pa je izredno pomembno, da se zavemo, da je stena lahko nujno potrebna za preživetje nekaterih ogroženih živali in rastlin.

Stene so dom specializiranih rastlin in živali!

Na skoraj goli skali uspevajo številne cvetnice, ki jih pogosto najdemo le v stenah. Dolgoletni proces nabiranja prsti v skalnih razpokah jim omogoča, da se naselijo in preživijo tam, kjer ni ostrega

Tomasinijeva popkoresa

Črnopikčasta kuščarica

tekmovanja z drugimi rastlinami. Golo skalovje in kamnišča, ki jih izdatno obseva sonce, so zatočišča mnogih plazilcev in drugih toploljubnih živali. Razčlembe v skalah pa omogočajo mnogim redkim in ogroženim pticam, da tu najdejo prostor, kjer lahko gnezdijo.

In kaj za ta bitja pomeni ureditev plezališča v njihovi domači steni?

Spremembe v naravi so v večini primerov majhne, saj lahko velikokrat ostane delovanje narave pred in po plezalnih aktivnostih v ostenju zelo podobno. Na nekatere vrste ptic, ki živijo v skalnih stenah, ima plezanje močan vpliv in jim lahko celo onemogoči preživetje v skalnatem domu. Takšne so npr. puščavec, sokol selec in druge vrste ptic, ki so v strmih stenah našle varno zatočišče pred talnimi plenilci in drugimi vsiljivci, za katere je ostala strma skala neosvojljiva. Tem pticam obljudena stena ne pomeni več varnega gnezdišča ali počivališča, zato jo zapustijo.

Gnezdišče ali plezališče?

Simbol varovanja narave v plezališčih je postala velika uharica, saj je izjemno občutljiva za motnje okoli svojega gnezda, ki si ga navadno izbere na odmaknjeni skalni polici.

Fizična sprememba skalne stene je verjetno za uharico manj pomembna, kljub temu da ob nastanku nekaterih plezališč ob vznožju stene izgine veliko drevja, grmovja, bršljana in drugega rastja. Poglavitni vpliv na vrsto ima pogosta in dolgotrajna navzočnost človeka v skalni steni. Športni plezalci se v steni ponavadi zadržijo dlje časa, pogosto ves dan.

Za veliko uharico je primerno gnezdišče, izbrano v skalni steni, eden ključnih elementov njenega velikega ozemlja, ki navadno obsega več kot 10 km^2. Na gnezdilno steno, kjer si izbere dnevno počivališče in gnezdišče, je navezana prek celega leta. Območne aktivnosti potekajo od jeseni do pomladi, sama gnezditev pa se zavleče v zgodnje poletje. V gnezdilni steni ostanejo mladiči s starši do osamosvojitve. Do mladičev sta starša izredno skrbna, jih hranita in negujeta, pa tudi branita pred plenilci in vsiljivci. Če je pritisk slednjih prevelik, bosta že naslednje leto gnezdišče zapustila.

Velika uharica

Velika uharica in plezalec – fenomen izbiranja istih skalovij

Za gnezditev velike uharice pa ni primerna vsaka stena. Pregled njenih gnezdišč in plezališč po Sloveniji je pokazal zanimivo povezavo med tem, da tako plezalec kot velika uharica med množico sten najpogosteje izbirata visoke, strme, suhe, tople, razčlenjene in dostopne stene. Podobnost v izboru stene je mogoče pojasniti z ekološkimi zahtevami velike uharice in potrebami plezalcev.

Višina stene in njena strmost pomenita uharici varno gnezdišče, plezalcu pa večji plezalski dosežek. Tople in suhe stene omogočajo uspešno gnezdenje. Ta lastnost stene je predvsem v zimskem in pomladanskem času, torej ravno v obdobju gnezditve, pomembna tudi za plezanje. Za lov sova potrebuje odprte, negozdne površine, ki nastajajo s človeško rabo. Gnezdišča so zato navadno blizu vasi. Po drugi strani je razumljivo, da so najbolj obiskana plezališča ravno tista z enostavnim dostopom.

Glede na opisano tako ni nič nenavadnega, da v Sloveniji plezališča nastajajo predvsem in prav v gnezdiščih velike uharice.

Zgodba o uspehu

Poznavanje ekoloških zahtev rastlin in živali ter potreb plezalcev nam omogoča, da lahko dejavnost športnega plezanja v prostor umeščamo čim bolj naravi prijazno.

V zadnjih letih je bil narejen pomemben korak naprej z vzpostavitvijo dialoga med plezalci in naravovarstveniki. Dogovorili smo se, da se bomo obveščali o nameri ureditve novih plezališč, obenem pa smo se lotili reševanja konkretnih problemov na terenu. Za Lijak v Vipavski dolini in Štrkljevico na Kraškem robu smo našli kompromis, ki bo, kot kaže, omogočal plezanje na območju, obenem pa zagotovil veliki uharici dolgoročno preživetje.

V Štrkljevico se je velika uharica vrnila po desetih letih. V začetku devetdesetih je steno zaradi ureditve plezališča zapustila, kasneje pa so se plezalci umaknili iz stene. Uspelo jim je namreč najti dovolj prostora za smeri na račun zmanjšanih omejitev v plezališčih v neposredni bližini. Tako je v zadnjih dveh letih iz Štrkljevice uspešno poletelo 5 mladičev velike uharice.

Štrkljevica, junij 2006

Kaj dobrega lahko naredite sami?

Ker vemo, da želite tudi sami prispevati k varstvu narave in razvoju ozaveščenega plezanja, vas prosimo da:

- spoštujete dogovore in lokalne omejitve,
- pred ureditvijo novih plezališč o nameri obvestite KŠP ali DOPPS,
- prispevate k boljšemu znanju o živih bitjih v plezališčih in ste pozorni na dogajanje v živem svetu,
- obiščete DOPPS-ovo spletno stran **www.ptice.org** o pticam prijaznem športnem plezanju, kjer boste našli podrobnejše, aktualne in sezonsko dopolnjene usmeritve.

Za urejanje novih plezališč je glede na zakonodajo v večini primerov treba opraviti presojo sprejemljivosti posega za naravo. Če boste o nameri obvestili KŠP in DOPPS, bomo skupaj lažje našli rešitev.

Verjamemo, da je sožitje možno. Pomagajte nam ga doseči!

Veliko plezalskih užitkov!

Zloženka je nastala s finančno pomočjo Evropske unije v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000-2006 kot del projekta Natura Primorske, ki ga DOPPS izvaja skupaj s partnerji: Zavod RS za varstvo narave, KGZS – Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Razvojno društvo Pliska, Park Škocjanske jame, Il Mosaico in Občini Zgonik in Rebentabor. Za vsebino zloženke je odgovoren DOPPS in v nobenem pogledu ne izraža stališča Evropske unije.

Republika Slovenija
Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko

Nacionalni organ Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000-2006 je Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.

Informacije:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije DOPPS
Tržaška 2, p.p. 2990, 1001 Ljubljana, Tel: 01/426 58 75
E-pošta: dopps@dopps-drustvo.si, Spletna stran: www.ptice.org

Besedilo: Tomaž Mihelič, Petra Vrh Vrezec / Pregled: Marjana Ahačič, Igor Maher, Nataša Šalaja, Barbara Vidmar / Fotografije: Tomaž Mihelič, Marko Prezelj, Mitja Kaligarič, Eva Vukelič / Lektura: Henrik Ciglič / Oblikovanje: Darja Šipec / Tisk: Schwarz d.o.o. / Naklada: 5.000 izvodov / DOPPS, marec 2007